

HET BLAARKOPRAS

door C .D. Meerdink, Provincialeweg 10a, 4321 SM Kerkwerve.

Het gevaar dat onze Groninger Blaarkoppen zeldzaam worden neemt steeds meer toe. Waarom maakt dit ras zulke moeilijke tijden door? Dit artikel mag dit aan de hand van de achtergronden en huidige ontwikkelingen van het Groninger Blaarkopras verduidelijken.

Rasbeschrijving

Er zijn in Nederland ongeveer 40.000 stuks blaarkopvee. Dit is + 0.8% van het totaal aantal rundveedieren in ons land. Het is het minst verspreide ras. De blaarkopdieren komen voornamelijk voor in Zuid-Holland en Groningen.

De kleuraftekening is karakteristiek voor dit ras. Zo'n 10 jaar geleden waren de meeste blaarkoppen zwart en ± 10% van dit ras was rood. De rode kleur berust op een enkelvoudig recessief gen. Doordat er de laatste jaren veel roodblaarstieren zijn gebruikt komen er thans in veel streken evenveel rood- als zwartblaren voor. De normale kleurverdeling is als volgt: De romp is geheel zwart, met witte buik en benedenborst, de hals is zwart en de kop wit, met uitzondering van zwarte velden om de ogen, die of verbonden zijn met het zwart van de hals (en dan vaste blaren heten) of los liggen (en dan losse blaren heten). Witte koppen komen ook voor. De benen zijn zwart tot minstens halverwege de voor- of achterpijpen. Het uier is grotendeels wit met veelal zwart-blauwe spenen. De staart is zwart met witte pluim. In plaats van "zwart" kan ook "rod" worden ingevuld. Het rood moet het liefst helder van kleur en effen van tint zijn.

Het blaarkopras behoort tot het melkveestype met iets meer de nadruk op melk dan op vlees. Een goede gespiering is gewenst met name in de bovenbouw en in de achterhand. Dit ras bezit verder over een aantal uitstekende eigenschappen. De klauwen en het verdere beenwerk zijn zeker beter dan die van de zwart- en roodbonten. Het vast aangesloten uier geeft minder kans op speenbetrappen. De dieren zijn sober en gehard. De produktie-eigenschappen worden verder in dit artikel behandeld.

De Blaarkophistorie

Het Blaarkopras heeft een zeer oude geschiedenis. Uit oude documenten blijkt dat in 1433 al zwart- en roodblaren gehouden werden in een klooster te Monnikendam. De bakermat van dit ras is ongetwijfeld de provincie Groningen. Rond 1865 kwamen al prima blaarkoppen voor in het Noordelijk-Westerkwartier, Hunsingo en Fivelingo. Vooral de gemengde bedrijven richtten zich meer op de vetweiderij en de meer vleestypische dieren (blaarkoppen) hadden de voorkeur. Als gevolg van de handel tussen Groningen en 't Westen van het land kwam er ook blaarkopvee op de markten in Zuid-Holland. En dit vee werd zeer gewaardeerd door de veehouders daar, zodat er ook in Zuid-Holland fokbedrijven ontstonden.

In het begin van de jaren 70 begonnen eigenlijk al de problemen voor de blaarkoppen. Zuid-Holland nam de rol als belangrijkste fokgebied over. Het K.I. beleid werd gezamenlijk met de zwartbontfokkers in het Westen en Zuiden van het land opgezet. In Groningen gebeurde dit nog te kleinschalig. De gevolgen waren duidelijk. Het Zuid-Hollandse vee werd kwalitatief steeds beter. De teruggang in het aantal arbeidskrachten, de kostbare veranderingen ("tankmelken") en de hoge investeringen veroorzaakten dat veel gemengde bedrijven in Groningen besloten de rundveesector af te stoten. De zwartbonten werden merendeels op de zuivere weidebedrijven gehouden en het waren dus voornamelijk de blaarkopbedrijven die gedupeerd werden. De blaarkopveeouders die wilden uitbreiden werden geconfronteerd met de geringe aankoopmogelijkheden. Het gevolg was dat ze ook vaarskalveren van minder produktieve koeien moesten aanhouden.

Voor de kleine blaarkoppopulatie werd het verkrijgen van voldoende fokstieren al snel een probleem. In 1976 stelde de "Werkgroep Blaarkop" (d.i. een landelijke instantie die foktechnische problemen probeert op te lossen) een nationaal blaarkopfokplan op. Doel was méér proefstieren in te zetten en zo sneller en meer fokstieren te verkrijgen. Maar vooral ook een grotere foktechnische samenwerking tussen de K.I.verenigingen met blaarkopstieren te bewerkstelligen. Het plan heeft effectief gewerkt, maar al snel kwamen nieuwe problemen in de vorm van de Amerikaanse supervererers. Voor veel blaarkopveehouders was de verleiding te groot en zij bezweken voor de Holstein-Friesian stieren.

Buitenlandse blaarkoppen

Landverhuizers namen aan het eind van de 18e eeuw blaarkopdieren mee naar de Oekraïne. En zo ontstond één op onze blaarkoppen gelijkend ras, het "Gollenderok". Op de Russische staatsbedrijven zijn deze dieren in een stamboek opgenomen en wordt de melkproductie gecontroleerd. In de jaren 70 zijn er een aantal Nederlandse blaarkopdieren door Rusland geïmporteerd met als doel verbetering van het Gollenderok.

In Tsjecho-Slowakije komt het "Hrbinecky skot" voor. Een ras dat zeker qua kleuraftekening overeenkomst vertoont met onze roodblaren. Er zijn echter binnen dit ras nogal wat kruisingen met Ayrshires en Boheemse roodbonten uitgevoerd. Ook naar dit land zijn roodblaarstieren geëxporteerd om het Tsjechische ras te verbeteren.

Blaarkoppen op het melkveebedrijf

Als we het blaarkopras met de Nederlandse zwart- en roodbonten vergelijken en we kijken alleen naar de melkproduktie dan is het duidelijk dat de blaarkoppen er het slechtst vanafkomen. Toch zijn er naast de zuivere blaarkopbedrijven veel veehouders die enkele blaarkopdieren in hun veestapel bezitten. Blaarkoppen hebben namelijk óók voordelige eigenschappen te bieden. Zo heeft dit ras het hoogste eiwitgehalte in de melk. Een eigenschap die mede door de superheffing toch interessante mogelijkheden biedt. Ook worden blaarkoppen gemiddeld een half jaar ouder. Zijn blaarkopveehouders dan toleranter t.a.v. hun vee vanwege de geringe aankoopmogelijkheden? Blijkbaar niet, want het percentage afgebroken melkproduktielijsten dat 1,5% hoger is dan bij de zwartbonten wijst in de richting dat dit niet het geval is. Een hogere gemiddelde leeftijd betekent; meer koeien bereiken hun topproductie en er hoeven minder vaarskalveren aangehouden te worden. Deze hogere gemiddelde leeftijd wordt voornamelijk veroorzaakt door de duurzaamheid van het blaarkopras. Ze hebben namelijk minder last van uier-, been-, klauw- of De

Blaarkop door de eeuwen heen.

vruchtbaarheidsproblemen. Het produktiepatroon van het blaarkopras verschilt op een paar punten met dat van de andere Nederlandse rassen. De eerste jaren zijn de resultaten hier zo hoog ("slowstarters"). Echter worden de dieren steeds beter naarmate ze ouder worden. De topproductie ligt een jaar later, maar wordt langer volgehouden ("stayers"). Door de hogere gemiddelde leeftijd en de hoge produktie van de oudere dieren zijn de blaarkoppen in staat om hogere levensprodukties te realiseren dan de zwartbonten.

Uit het percentage doodgeboren kalveren en moeilijke geboorten, dat veel lager is dan bij de zwart- en roodbonten, blijkt duidelijk het gunstige geboorteverloop. Ook blijven er minder koeien aan de nageboorte staan. Deze voordelige eigenschappen worden onder andere veroorzaakt door de kortere draagtijd en het lagere geboortegewicht van de kalveren. Het gunstige vleesproduktievermogen uit zich in de volgende punten; een betere bespiering met name van de duurdere delen, minder snelle vervetting, minder naar beneden

afwijkende uitstoot, een goede groei, een hogere opbrengst van de kalveren en uitstoot en een hogere post omzet en aanwas (dit alles t.o. v. zwartbonten).

Blaarkoppen kunnen zich moeilijk handhaven

De omvang van de blaarkoppopulatie neemt steeds verder af. In 1952 waren er 123.229 stuks blaarkopvee, in 1981 74.711 en thans zijn er naar schatting nog slechts 40.000. Dit is ook de belangrijkste reden waarom de FAQ, de Groninger Blaarkop op de lijst van met verdwijning bedreigde diersoorten heeft geplaatst. Vooral in de fokgebieden is het aantal blaarkoppen sterk verminderd. Echter is het bestand in de overige provincies (met name Gelderland) iets toegenomen. Maar ook de blaarkopbedrijven moeten als gevolg van de superheffing inkrimpen.

Ten aanzien van de onderlinge competitiestrijd tussen de drie Nederlandse veeslagen raken de blaarkoppen steeds verder achterop. Dit is voornamelijk te wijten aan de geringe selectiemogelijkheden binnen dit ras. Slechts ± 50% van de blaarkopveehouders neemt deel aan de melkproduktiecontrole en ± 45% is lid van de K.I. Veel blaarkopfokkers gebruiken nog een eigen stier. Bovendien is in deze kleine populatie de uniformiteit erg groot. Dit alles maakt selectie van koemoeders en fokstieren tot een moeilijke zaak. De genetische vooruitgang blijft dan ook ver achter bij die van de zwart- en roodbonten.

De invloed van de Holstein-Friesians wordt steeds duidelijker merkbaar. Het aantal raszuivere dieren daalt sterk als gevolg van kruisingen met voornamelijk Amerikaanse zwart-bonten. Op de N.R.S. jubileumtentoonstelling 1984 hadden bijna alle blaarkopmelkvaarzen een Holstein-Friesian vader. En het aantal inseminaties met zuivere blaarkopstieren neemt nog steeds verder af. In Groningen bleek uit een onderzoek dat 85% van deze daling wordt veroorzaakt door het gebruik van stieren van een vreemd ras en 15% door een daling van het aantal blaarkopkoeien en een toename van het gebruik van eigen stieren. Het percentage kruislingen neemt snel toe. Dit blijkt uit het aantal geregistreerde blaarkopkalveren. Gedurende de periode '83-'84 was 56% van het aantal vrouwelijke kalfjes een kruisling en 44% een zuiver blaarkopdier. En in Zuid-Holland bestond slechts 27% van het aantal geregistreerde blaarkopkalveren uit raszuivere dieren.

De toekomst voor de blaarkoppen

Belangrijk is de vraag: "Wat gaat er gebeuren op de blaarkopbedrijven"? Voor die veehouders die kiezen voor de Holstein-Friesians (of een ander ras) is het vrij eenvoudig. Zij hebben de keus uit een groot aantal hoogverervende stieren. Een verdringingskruising (zuiverblaarkop; BB x bont; bb) heeft als resultaat: 100% fokzuivere blaarkopdieren (Bb). Van de 2e kruisingsgeneratie is reeds 75% van de dieren bont en 25% heeft nog de blaarkopaftekening. Na ongeveer 5 generaties is de karakteristieke aftekening (en de bloedvoering) al grotendeels verdwenen. Op de N.R.S. Jubileumtentoonstelling toonden de vele blaarkopkruislingen als positieve punten: hogere produkties met behoud van de gehalten, een verbeterde hoogtemaat en een verbeterde uivorm. Een negatief punt is het verlies aan vleeskwaliteit (rastype).

Voor de veehouders die HF (vreemd) bloed willen inbrengen met behoud van de blaarkopaftekening wordt het al veel moeilijker. De 1e kruisingsgeneratie geeft namelijk wel allemaal blaarkopdieren, maar deze dieren zijn ook allemaal fokonzuiver. Hoe verder? Terugkruisen met een zuivere blaarkop is een grote stap terug t.a.v. produktie. Verder paren met een kruislingstier (HF x Blaarkop) is een andere mogelijkheid. Het resultaat is: 75% dieren met de blaarkopaftekening waarvan één derde deel fokzuiver. De K.I. kan d.m.v. proefparingen op bonte koeien uittesten welke stieren fokzuiver zijn voor de aftekening. Ook het gebruik van donkergetekende stieren geeft mogelijk iets meer garantie voor een blaarkopaftekening.

Blaarkopveehouders die hun ras zuiver willen houden komen in grote problemen. In de toekomst zal het aantal beschikbare fokstieren beperkt zijn. Het "inteeeltspook" wordt dan een groot gevaar. Bij het blaarkopvee is het inteeltpercentage (berekend aan de hand van het aantal vaderdieren van geregistreerde blaarkopkalveren) in 1984 sterk gestegen en zelfs boven de maximumgrens van 0,5% gekomen, namelijk 0,74%.

Om het blaarkopras te redden van de ondergang is een snel ingrijpen noodzakelijk. Want de ontwikkelingen in de rundveehouderij gaan zo snel dat het aantal zuivere blaarkoppen binnen een paar jaar drastisch verminderd zal zijn. Zoals zoveel FriesHollandse zwartbonten omgefokt zijn in Nederlandse Holstein-Friesian verwacht ik dat over een 10-tal jaren het grootste gedeelte van het Blaarkopras een Amerikaanse blaarkop is geworden in plaats van een Groninger blaarkop. Kruislingen behouden weliswaar grotendeels de karakteristieke aftekening, maar de rastypische eigenschappen gaan verloren. Om het ras in stand te houden is het noodzakelijk dat de blaarkophouders gaan samenwerken. Van zeer goede blaarkopkoeien kunnen stierkalveren worden aangehouden die in de toekomst de zgn. "boerenstieren" worden. Een gericht fokplan waarbij deze stieren over de fokbedrijven rouleren kan de redding betekenen voor dit ras. Het wordt hoog tijd dat blaarkophouders de (blaar-)koppen bij elkaar steken en maatregelen nemen om één van onze oudste veerassen voor uitsterven te behoeden.